

UZ IZLOŽBU “STOLJEĆE OTKUPA MINERALOŠKE MUZEJSKE GRAĐE” (Hrvatski prirodoslovni muzej - travanj-svibanj 1996.)

Vladimir Zebec
Marin Soufek
Hrvatski prirodoslovni muzej
Mineraloško-petrografski odjel
Zagreb

Često se smetne s uma kako je prirodoslovna građa, ne samo bitno različita od građe svih ostalih muzeja, nego i međusobno različita. Naročito je neprirodoslovci lake ruke odvajaju na jednu hrpu. Međutim, međusobna različenost tih uzoraka ide do ekstrema, kao što su, primjerice leptir, uzorak star samo nekoliko dana, pa do meteorita starijeg od Sunčeva sustava. Neki su radioaktivni ili toliko otrovni da su čak opasni za normalno rukovanje. Kod drugih pak dvojimo da li ih pojesti ili inventarizirati. Neke uzorke ne možemo vidjeti ni

klasičnim mikroskopom, nego moramo upotrijebiti elektronski. Neke pak zbog veličine ne možemo nikamo smjestiti (odiseja našega kita). Pojedini su predmeti bez materijalne vrijednosti, a ima i takvih čijih 1 g vrijedi kao 10 kg zlata, i ne spominjući neke kao što su ostaci krapinskog pračovjeka. Neki su izuzetno osjetljivi, drugi pak, mogli bismo reći, neuništivi. Tolika različenost sigurno traži i različit pristup pri prezentaciji i čuvanju. Svaki muzealac zna da se kod svih muzejskih predmeta nastoje očuvati moguće cjeline, a naročito integritet pojedinog eksponata. Za meteorit vrijedi pravilo da se od jednog individualnog uzorka otkidaju komadi i šalju drugim ustanovama na čuvanje, jer svaki taj dio ima sve mineraloške značajke cijelog individuuma, i tako je na dulji rok veća vjerojatnost da će se sačuvati. Nasuprot tome, galeristu se vjerojatno koža ježi i od same takve pomisli! No, pri mineraloškim uzorcima kopija predmeta je besmislena. Za izložbu “Stoljeće otkupa mineraloške muzejske građe” iz te kakofonije ekstrema izabrali smo minerale, i to takve uzorke koji jednostavno plijene svojom ljepotom. Uzorci odabrani po tom kriteriju a oslobođeni, u prirodoslovlju prečesto rabljenog prosvjećivanja, bliže očekivanjima galerijske prezentacije, daju možda širu mogućnost mnogostruke komunikacije s publikom.

U pregledu građe mineraloške zbirke Mineraloško-petrografskog odjela Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja pokazala se u značajnom dijelu njena posebno velika vrijednost, sve sami reprezentativni uzorci mineraloški poznatih svjetskih lokaliteta, uzorci na kakvima je nastala klasična mineralogija. Svi ti uzorci nabavljeni su od 1901. do 1911. godine, a uz tu nabavu vezano je ime ondašnjeg ravnatelja Mije Kišpatića, a i u arhivi su pronađeni originalni računi, iz kojih se vidjelo da je on taj dio zbirke prikupio isključivo otkupom. I još možemo saznati da je to učinio na isti način kao i svi slični muzeji ondašnje Europe. To je i danas jezgra i najvrjedniji dio zbirke.

Nakon Kišpatićeva doba, što se nekako baš poklopilo s I. svjetskim ratom, smjenom države, došlo je i do prirodne generacijske smjene ravnatelja. Novi ravnatelj postaje Fran Tučan 1918. godine. Ujedno, što je danas najzamjetnije, time je i potpuno prestao otkup. Ranije nabavljena zbirka nerazborito se u to vrijeme “troši” za studentske vježbe, te čak osiromašuje za cijeli niz “nestalih” uzoraka. Gledajući Tučanu društvenu, znanstvenu i političku, pa i privatnu poziciju - sveučilišni profesor, vrhunski znanstvenik, dugogodišnji urednik časopisa “Priroda”, osobni prijatelj ondašnjeg suverena kralja Aleksandra, akademik, saborski zastupnik i u novoj Jugoslaviji, očito da je to želio, mogao je, i čak puno lakše od svog prethodnika, nastaviti već uhodanu instituciju otkupa, ali on baš tu, na žalost nije učinio ništa. Nakon Tučanova odlaska (1954.) takvu praksu nastavili su i novi ravnatelji sve do 1975., mogli bismo reći čistom inercijom, premda je njegovim odlaskom formalno prestala personalna unija sa Sveučilištem.

Od tih vremena promijenilo se mnogo toga, mislimo pritom na mineralogiju i muzeje izvan naših granica. Ne samo što je prikupljanje minerala i stvaranje zbirki imalo svoj kontinuitet već nije ostalo samo pasijom rijetkih pojedinaca, nego je zarazilo tisuće ljubitelja i znalaca diljem svijeta, posebice Europe. Svoju ljubav prema mineralima, međutim, vrlo su racionalno oživotvorili preko raznih klubova, glasila, specijaliziranih časopisa, ali najutitarnije kroz godišnje održavanje na stotine dobro organiziranih sajmova na kojima zainteresirani pojedinci, stručnjaci i amateri, a naročito organizacije muzejskog tipa, mogu razgledati, razmjenjivati, prodavati i kupovati - u prvom redu mineraloške uzorke. To nas je ohrabrilo u odluci da ponovno pokušamo otkup. Počelo je skromno, 1975., sa samo jednim uzorkom. Godine koje su slijedile povećavale su broj uzoraka pa se tako vrijednost našeg otkupa 1986. popela i do, nekad nedosežnih, 50.000 DEM. Put otkupa vijugao je

МИНИСТЕРСТВО ГЕОЛОГИИ СССР
ВСЕСОЮЗНОЕ ПРОМЫШЛЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ «СОЮЗКВАРЦСАМОЦВЕТЫ»
УРАЛЬСКОЕ ПРОИЗВОДСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ
ПО РАЗВЕДКЕ МЕСТОРОЖДЕНИЯ, ДОБЫЧЕ И ПЕРЕРАБОТКЕ
ПЬЕЗООПТИЧЕСКОГО И КАМНЕСАМОЦВЕТНОГО СЫРЬЯ
«УРАЛКВАРЦСАМОЦВЕТЫ»

400014, Свердловск, Л-14, ул. Шейкина, 20. Расчетный счет № 200201 в Вост.-Настольно отделение Промстройбанка г. Свердловска. Телефон: 51-61-66, 51-55-06.

Телетайп № 221079 Мирин

31.05.86 № 22/471 - 04.26

СПРАВКА

Дана настоящая сотрудникам Хорватского естественного музея в г. Загребе республики Югославия т.т. Зебеч Владе, Шоурек Марину и Црнякович Марте в том, что ими приобретено в производственном объединении «Уралкварцсамцветы» коллекционное сырье в количестве 6 шт. на сумму 750 рублей, в том числе:

1. Кварц	- 1 шт.	- 90 рублей
2. Кварц	- 1 шт.	- 110 рублей
3. Кварц	- 1 шт.	- 80 рублей
4. Кварц	- 1 шт.	- 140 рублей
5. Аметист	- 1 шт.	- 20 рублей
6. Турмалин	- 1 шт.	- 250 рублей

Итого: 6 шт. 750 рублей

Приобретенное коллекционное сырье не имеет музейной ценности и отвечает нормам радиационной безопасности.

Заместитель генерального директора по геологии Н.С. Кухарь

Бюджетная табл. № 582, стр. 5000, 6-3-90

Prigodom terenskog obilaska Urala kustosi Vladimir Zebec, Marin Soufek i Marta Crnjaković otkupljuju od tvrtke “Uralkvarcsmocvijiti” iz Sverdlovska, šest primjeraka minerala za fondus Hrvatskoga prirodoslovnoga muzeja, s tog područja po vrlo povoljnim cijenama, no placaju ih vlastitim sredstvima jer muzej ne raspolaze unaprijed osiguranim sredstvima za otkup.

labirintom administracije u kojem je bilo vrlo teško, nekad i nemoguće, pronaći Arijadninu nit i stići do izlaza. Uzorci se koji put otkupljuju neposrednim plaćanjem nalazniku, koji ih prodaje u pravilu bez znanja vlasnika rudnika ili kamenoloma, jer ovi takvu trgovinu i potragu sprječavaju. Tragično je što su vlasnici nezainteresirani i nesposobni prepoznati i sačuvati ih, omogućiti im dolazak u muzej, jednostavno dopuštaju da zauvijek nestanu, završe u drobilicama i talionicima. Ovakve kupnje rješavali smo komisijski, s tri člana s naše strane, a visinu računa ovjeravao je i organizator sajma, i to sve se obavilo odmah - u nekoliko minuta.

U 20 godina tog novog otkupa, nazovimo ga i eksperimentom, u Inventarnoj knjizi Mineraloško-petrografskog odjela potrošeno je 450 inventarnih brojeva koje su zauzeli probirani uzorci otkupljeni najvećim dijelom na mineraloškim sajmovima. Izložili smo tridesetak odabranih uzoraka iz tog novijeg otkupa i uravnotežili ih drugom stranom, onima odabranima u Kišpaticévo vrijeme na početku stoljeća.

Izložba se stisnula u našem prostoru za povremene izložbe, a sastojala se od 6 cjelina:

1. Najstariji otkupljeni materijal. Tu je prikazan dio Lanzine zbirke koju je otkupio Pilar 1876. godine;
2. "Zlatno doba otkupa" - Kišpaticévo razdoblje 1901.-1911., izložena 32 uzorka;
3. Novi otkup 1975.-1994., izložena 34 uzorka;
4. Prijedlog za otkup - veliki kristal sraslac četvorak hijalofana iz Busovače;
5. Računi za otkupljenu građu iz različitih razdoblja;
6. Izbor plakata s međunarodnih sajmova minerala.

Uz izložbu je izdan i katalog. Autori izložbe Vladimir Zebec i Marin Šoufek ujedno su i autori postava, u čijoj su stručnoj realizaciji sudjelovali Marta Crnjaković, Dragan Bukovec, Biserka Radanović-Gužvica i Renata Brezinščak.

Kao što smo rekli u katalogu, suvremene mineraloške zbirke imaju više zadaća. Sistematske zbirke nastoje prikupiti sve mineralne vrste većine svjetskih nalazišta, kako bi se vidjele sve njihove sličnosti i različitosti. To

№	Description	Prix
1	Perle natif Grauland	351
2	Bleude rubis Joplin	17.50
3	Fluorine naturelle	10.00
4	Fluorine recouverte d'une couche de Quartz et d'une 2e couche de Fluorine cristalline couverte de 100 Fluorine blanche	251
5	Quartz groupé cristallin transparent de l'Arizona	50
6	Glad sans cristal	301
7	ferugineuse stalactiforme Australis	10
8	haut jaspé Chili Arizona	25
9	haut opalifère Chili Idaho	20
10	Chrysolite sur gypse Haime	20
11	Caliche jaune solonchale sur Anhydrite	50
12	quartz sans cristallin Cumberland	301
13	(Oxidation partiel) Harrogate Espagne	15
14	(Boue de l'Arizona) plaque jaspé Haime	15

Iz ponude tvrtke "Foote Mineral Co." iz Pariza tadašnji kustos M. Kišpaticé izdvojio je 31 reprezentativan uzorak minerala te ih isplatio namjenskim sredstvima, koja su mu bila na raspolaganju u muzejskoj blagajni. Ovakav način otkupa, kakav su zadržali svi europski prirodoslovni muzeji, prekinut je I. svjetskim ratom te raspadom Austro-Ugarske Monarhije.

su ujedno edukativne i komparativne zbirke, koje koriste stručnjacima i amaterima u njihovom interesu.

Drugi tip zbirki su one koje stavljaju akcent na ljepotu i raskoš uzorka, moglo bi se reći galerije, koje su privlačne širem krugu, kako znalaca tako i radoznalaca i uživalaca u ljepoti. Ono najvrjednije u takvim uzorcima minerala je njihova ljepota, iskonska, tvrda, nepatvorena, osnova u koju nije intervenirano, starija čak od eksperimenta života. Naći ćete tu i obilje kolorističkog naboja, arhitektonski sklad gradbe, nedodirljivu nježnost čipke. Uzorak treba i značajki, gotovo kiparski, postaviti na pravu stranu, ali da se kod toga ne izostavi mineralogija, jer samo mineralog će prepoznati takav predmet okrenut naopačke. O pravoj vrijednosti nekog mineraloškog uzorka dakako, teško je govoriti. Svaka takva kombinacija je jedinstvena i neponovljiva i njena vrijednost je u biti onolika koliko je netko spreman za nju platiti.

Nalaz izuzetno lijepih primjeraka minerala prava je rijetkost. Ako želimo prikupljanjem na terenu doći

do muzejskih uzoraka, brzo ćemo spoznati kako samo terensko prikupljanje ne može dati pravi rezultat. Nalaz ovakvih izuzetnih primjeraka minerala, kakvi imaju privilegiju završiti u muzejskoj zbirci, može se eventualno posrećiti samo koji put u životu tragača. Otkupom pak, muzeji mogu doći do takvih uzoraka. I tu je ta jednostavna mudrost nastajanja najljepših zbirki.

Na kraju, treba istaknuti očitu potrebu radikalizacije "malog otkupa", ranga nekoliko stotina kuna, koji čovjek može obaviti na putu, na terenu, bez nekakve neizvedive administracije. Da se tako (a možda i jedino tako) može prikupiti vrlo specifična, vrijedna i lijepa zbirka potvrđuje naš novi otkup, kojim smo obogatili, kako bi Vukotinić rekao, "blagajnicu naroda". Zašto smo postavili izložbu? Izazvani zaprekama koje smo savladavali pri otkupu, a bodreni rezultatima otkupa, kako naših tako i naslijeđenih, a i potaknuti današnjom ponudom i ponašanjem sličnih ustanova u svijetu željeli smo našoj sredini, kako se to moderno kaže, odaslati jasnu poruku, ali onako kako to priliči muzejskim djelatnicima - izložbom. Da je ta poruka aktualna, svjedoče argumenti koji su podastri sudu publike.

Literatura:

- Pilar, G., (1876.): Izvodi iz zapisnika, Rad JAZU, 35, 183-184, Zagreb.
 Tučan, F., (1930.): Mišo Kišpatić (Prikaz života i rada). Rad JAZU, 238 (Matem. prir. razr. 73), 97-271, 1 sl., Zagreb.
 Barić, Lj., (1965.): Mineralogisch-petrographisches Museum in Zagreb, Bull. sci. Cons. Acad. Yougsl., (A), 10/10, 313-316, Zagreb.
 Radanović-Gužvica, B., (1996.): Analiza brojnosti i porijekla uzoraka mineraloške-petrografske zbirke Hrvatskog prirodoslovnog muzeja u Zagrebu inventiranih od 1986. do 1995. godine. Knjiga sažetaka znanstvenog skupa Muzej-jučer, danas, sutra (povodom 150. godišnjice utemeljenja Hrvatskoga narodnog muzeja 1846.-1996.), 54, Zagreb.

Primljeno: 13.2.1997.

Summary:

The exhibition "A century of acquiring mineralogical museum specimens", The Croatian Natural History Museum, April-May 1996

Vladimir Zebec
 Marin Soufek

The natural history holdings are not only markedly different from the holdings of all other museums, but there is also a great variety within the holdings to the extent that the diversity is extreme. Some objects are radioactive and some are so toxic that they are too dangerous to be handled in a normal way; on the other hand, in the case of other objects we are faced with a dilemma – whether we should eat them or catalogue them. For the exhibition "A century of acquiring mineralogical museum specimens" the Museum selected especially beautiful minerals, representative specimens from well-known mineralogical sites in the world. All of them were acquired between 1901 and 1911, and their acquisition is linked with the name of the Museum's director Mijo Kišpatić. The specimens were acquired exclusively through purchase (we still have the original receipts). Unfortunately, the director who succeeded him, Fran Tučan, did not continue with this practice, so that the state of the collection actually suffered a decline, and this practice continued until 1975.

In the following period the number of specimens grew, so that in 1986 the value of the acquisitions rose to 50,000 DEM.

During the twenty years of new acquisitions 450 new inventory numbers were issued. These new specimens have found their place at the exhibition on equal par with the exhibits from the time when Kišpatić was director. Provoked by obstacles in acquiring new specimens and given hope by the results of acquisitions, the authors of the exhibition wanted to send a clear message to the public through the arguments that they have presented to visitors.

SABIRANJE GRAĐE ZA MUZEJ GRADA ILOKA U PROGONSTVU

Mato Batorović
 Muzej grada Iloka u progonstvu

isati o sabiranju muzejske građe, dok nismo u svome mjestu i dok nemamo svoga prostora, čini se nelogičnim. Ipak, čovjek je sabirač od postanka svijeta, a pojedinac od svoga rođenja. I ne može biti ni opstanka, a još manje napretka bez sabiranja, kako materijalnih potrepština, tako i duhovnih bogatstava.

Ostaviš bez svoga staništa, progonom iz Iloka 1991. godine, nisam ostao i bez svojih ineteresa. Htio sam i dalje pomoći i biti od koristi Iloku i Iločanima. Nisam imao vremena razmišljati što treba činiti. Sve se samo nametnulo. Mnogi su tražili podatke o gradu, muzeju, pojedinim ljudima, temama. Često sam bio tužan i osjećao se bespomoćnim razmišljajući o bogatoj muzejskoj knjižnici, koju sam većim dijelom sam skupio i stvarao. U stanu mi je ostala bogata tematska knjižnica o povijesti Iloka, Srijema i Slavonije, o sv. Ivanu Kapistranu i neke druge manje cjeline. Svega toga više nemam. A podatke traže.

Potvrdilo se staro iskustvo: "Kako siješ, tako i žanješ!" Uvijek sam ljude koji su pokazivali ljubav prema Iloku i sklonost prema povijesti podsjećao na nova izdanja o našem kraju, slao im članke, poklanjao knjige i časopise. Kada mi je ovih godina u progonstvu ustrebalo, dobio sam te materijale opet na korištenje. Tako sam počeo sabiračkom djelatnošću za Muzej grada Iloka.

Ukratko iznosim nešto od djelovanja Muzeja grada Iloka u progonstvu. Najviše što smo mogli učiniti u progonstvu je davanje pravih informacija o događanjima u Iloku i okolici u danima rata, kao i o tome što se događa sada dok je grad i hrvatsko Podunavlje pod okupacijom. Mogli smo prognanike podržavati u nadi i vjeri u povratak i prikupljati podatke o životu u progonstvu. To je osnova i početak svega našeg djelovanja.

Zbirka dokumentacije

- Bilježimo podatke koje dobivamo od ljudi koji su dolazili i dolaze iz Iloka.
- Bilježimo pisanom riječi i fotografijom život i aktivnosti Iločana u progonstvu.
- Izrezujemo novinske članke o Iloku i iločkom kraju te o području pod upravom UNTAES-a.
- U muzejima, arhivima i knjižnicama Zagreba i Osijeka bilježimo i fotokopiramo gradu i materijale o našem kraju, da se lakše može njome služiti i koristiti.
- Ekspozate s iločkog područja, koji su od prije u muzejima Hrvatske, nastojimo evidentirati a po mogućnosti nabaviti i fotografije za naš fotoarhiv.
- Prikupljamo i fotokopiramo radove i članke o Iloku i mjestima koja su u sastavu grada Iloka: Bapska, Šaregrad i Mohovo.

Knjižnica

Poznato je da se ništa ne može pisati bez knjižnice, stoga posebnu pozornost poklanjamo nabavi knjiga, kataloga i časopisa, napose o našem kraju, prognaničkoj tematici i stručnoj muzeološkoj literaturi. Istina, sve prikupljene knjige dobili smo dobrotom ustanova: MDC-a, muzeja, drugih izdavača, te pojedinaca. Već je spomenuto da smo prve knjige dobili na korištenje od Iločana i prijatelja Iloka.